

4

WANNEER ONTMOETING
CONFLICT WORDT:
RECHTVAARDIGE OORLOG EN
RECHTVAARDIGE VREDE

MODULE VIER

RECHTVAARDIGE OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE

4.1 INLEIDING

In deze module zullen we ons richten op een beter begrip van de **oorzaken van conflicten** die tot oorlog kunnen leiden. We zullen je door verschillende aspecten van oorlog, conflict en een rechtvaardige samenleving leiden. We beseffen best wel dat je liever aan iets gezelliger zou willen denken. Maar net omdat jouw geluk erg belangrijk voor ons is, moeten we dit onderwerp aansnijden - zodat we een **geweldloze maatschappelijke discussie** kunnen voeren **over nieuwe uitdagingen** en zodat jij en jouw vrienden in de toekomst zullen kunnen genieten van vrede en welvaart.

Laten we beginnen met een aantal basisbegrippen.

Conflicten zijn ernstige en blijvende verschillen in waarden, overtuigingen, belangen en attitudes tussen individuen of tussen sociale groepen. Als zodanig maken zij **deel uit van het menselijk leven**. Zij doen zich in verschillende vormen voor in het gezin, onder vrienden, op straat en op school, en tussen naties, landen en rassen. Ze kunnen ook vaak uitgroeien tot **geweld**.

Afbeelding 4.1 Protest tegen onrechtvaardige toestanden in de samenleving
Bron: © JP Photography
Adobe Stock

Oorlogen zijn intense conflicten tussen sociale groepen (klassen, rassen, naties, staten, interstatelijke gemeenschappen, enz.) waarin verschillende groepen met militaire wapens strijden om hun doelen te bereiken. Oorlogen maken al **vanaf het begin deel uit van de menselijke geschiedenis**.

Leden van bepaalde sociale groepen **vereerden hun soldaten** en hun moed en schreven hymnen over de militaire prestaties van hun gemeenschap. Maar elke oorlog laat echter zijn **slachtoffers** achter en **verdiept de kloof tussen** de verschillende sociale gemeenschappen. Om oorlogen en geweld tussen naties te voorkomen, is het belangrijk om op mondiaal niveau **een rechtvaardig systeem** te scheppen, dat wil zeggen een rechtvaardige verdeling van goederen en lasten, zodat alle mensen **in waardigheid kunnen leven**.

Wat zijn jouw eerste gedachten als je het woord “oorlog” hoort? Welke gevoelens roept dit woord bij je op?

Schrijf jouw spontane eerste gedachten en gevoelens over oorlog op in het vakje hieronder.

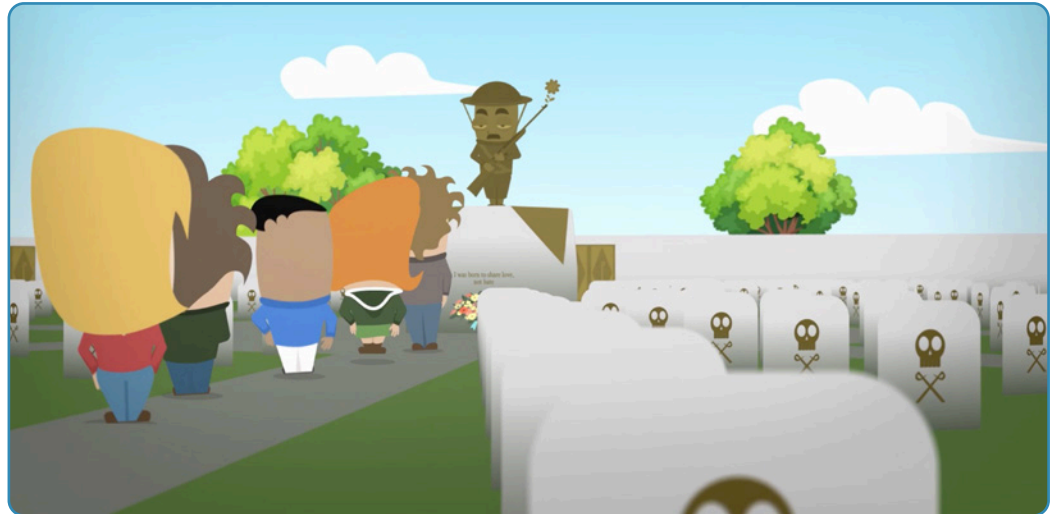

Onderstreep in het vak hierboven de gedachten en gevoelens die volgens jou negatief zijn. Welke gedachten en gevoelens zijn er meer, negatieve of positieve? Waarom overheerst een bepaalde houding ten opzichte van oorlog? Schrijf een korte reactie in het vak hieronder.

4.2 VIDEOCLIP

In deze les maken de leerlingen in de video een uitstapje naar het gedenkteken voor de slachtoffers van alle oorlogen. Let op de gesproken woorden en op de reacties van de leerlingen en de leerkracht.

Afbeelding 4.2:
Scene uit de video

Tijdens een voetbalwedstrijd op het schoolplein krijgen Ahmed en David ruzie over een overtreding. David beweert dat Ahmed hem liet struikelen vlak voordat hij een doelpunt kon maken. Ahmed spreekt dit tegen en zegt dat hij geen overtreding heeft begaan. De andere klasgenoten kiezen partij en er ontstaan twee groepen. De spanning tussen de twee groepen loopt op. De oplopende spanning wordt later onderbroken door de leraar en wordt tijdens het schoolreisje naar het monument voor de slachtoffers van alle oorlogen opgelost.

Als je tijdens het bekijken van de video vragen, opmerkingen of ideeën hebt, kun je die opschrijven. you can write them down.

4.3 DE REALITEIT VAN OORLOG, RECHTVAARDIGE OORLOG, EN PACIFISME

Uit de resultaten van archeologische opgravingen blijkt dat **de prehistorische samenlevingen** al behoorlijk **gewelddadig** waren. Meer dan 10% van de sterfgevallen was het gevolg van moord. De gehele menselijke geschiedenis is door oorlogen getekend.

4.3.1 FEITEN OVER OORLOG

In de twintigste eeuw stierven **tussen de 136 en 148 miljoen mensen als gevolg van oorlogen**. In de Eerste Wereldoorlog vielen ongeveer negen miljoen doden en meer dan 21 miljoen zwaargewonden. De Tweede Wereldoorlog telde nog veel meer slachtoffers: 15,6 miljoen soldaten en 39,2 miljoen burgers. In het concentratiekamp in Auschwitz werden meer dan 1,1 miljoen gevangenen vermoord. In februari 1945 kwamen in slechts 14 uur 135.000 mensen om bij het bombardement door de geallieerden in Dresden. Op 6 augustus 1945 ontplofte een atoombom in Hiroshima, waarbij 140.000 mensen omkwamen. Van 1945 tot 2000 zijn over de hele wereld 41 miljoen mensen omgekomen in honderden oorlogen.

Afbeelding 4.3:
Een kind staat op de
ruïnes van verwoeste
gebouwen in een
oorlogsgebied
Bron: © ruslanshug /
Adobe Stock

De **wereldwijde uitgave aan militaire doeleinden bedraagt ongeveer 1,6 miljoen euro per minuut**. De uitgaven aan legers zijn een van de belangrijkste oorzaken van de armoede in de wereld. **In de jaren negentig stierven in de wereld meer mensen de hongerdood dan in beide wereldoorlogen samen**.

In de huidige tijd **hebben conflicten binnen landen de overhand** (bijvoorbeeld burgeroorlogen, terreuraanslagen, etnische vervolging en zuivering). Toch zijn er nog steeds oorlogen tussen landen. In 2020 waren er militaire conflicten in 69 landen over de hele wereld, waarvan 15 oorlogen, 23 beperkte oorlogen en 196 gewelddadige conflicten. **Landen hebben**

tegenwoordig niet langer het monopolie op het gebruik van wapens, omdat **deze wapens op de wereldmarkt gemakkelijk te verkrijgen** zijn voor verschillende groepen. Zelfs de doelstellingen van moderne oorlogen zijn niet helemaal duidelijk, omdat ze een mengeling zijn van verschillende motieven en oorzaken. Denk bijvoorbeeld aan hebzucht naar eigendom, macht, ideologische overtuigingen, etnische en culturele conflicten en corruptie. Dit alles maakt het **moeilijk om oorlogen te beëindigen en een duurzame vrede tot stand te brengen**.

4.3.2 RECHTVAARDIGE OORLOG

De internationale gemeenschap (**Verenigde Naties**) heeft zich ertoe verbonden in te grijpen in landen waar de **mensenrechten** duidelijk worden geschonden. In dergelijke gevallen heeft de VN-Veiligheidsraad de taak een militaire interventie goed te keuren om verdere schendingen van de mensenrechten te voorkomen, zoals bij genocide, etnische zuivering en het gebruik van massavernietigingswapens. De belangrijkste elementen van de theorie van de rechtvaardige oorlog dienen nog steeds als basis voor het gebruik van militaire middelen tegen geweldplegingen in een land.

De theorie van de rechtvaardige oorlog stelt dat **het onder bepaalde omstandigheden moreel is militaire middelen te gebruiken** om gerechtigheid te bewerkstelligen. In de loop van de geschiedenis zijn er zes voorwaarden voor een rechtvaardige oorlog gevormd:

- a. Rechtvaardig doel:** zelfverdediging, verdediging van anderen, bescherming van de mensenrechten (genocide, etnische zuivering), niet om rijkdom of macht te verwerven.
- b. Juiste intentie:** het goede bevorderen en het kwade vermijden met het oog op het herstel van gerechtigheid en vrede en niet om andere doelen te bereiken, zoals economische belangen of dominante geopolitieke posities.
- c. Laatste redmiddel:** wanneer alle vreedzame oplossingen zijn geprobeerd en mislukt.
- d. Waarschijnlijkheid van succes** de kans op succes moet reëel zijn; het is niet toegestaan soldaten op een missie te sturen voor een onbereikbaar doel;
- e. Proportionaliteit:** De kwade gevolgen van een oorlog mogen niet groter zijn dan het kwaad dat door de oorlog bestreden moet worden.
- f. Bevoegd gezag:** militair optreden moet berusten op een legitiem politiek gezag.

Om van een rechtvaardige oorlog te kunnen spreken, moet dus aan alle voorwaarden zijn voldaan. Militaire middelen zijn soms noodzakelijk om levens en de mensenrechten te beschermen. Het probleem met de theorie van de rechtvaardige oorlog is dat het vaak moeilijk is om te bepalen of aan alle voorwaarden is voldaan.

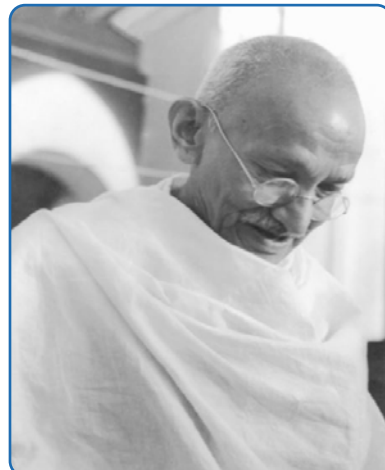

Denk na over de redenen voor het gebruik van wapens vandaag. Welke vorm van oorlog, als die al rechtvaardig is, kan dat zijn? Wat is volgens jou een gerechtvaardigde reden om vandaag geweld te gebruiken? Welke voorwaarden zijn gerechtvaardigd voor gewapend verzet?

4.3.3. GEWELDLOOS VERZET

Vertegenwoordigers van verschillende godsdiensten en niet-gelovigen beweren dat **vrede alleen kan worden bereikt met geweldloze middelen**. **Pacifisme** is een beweging die weigert wapens en geweld te gebruiken om haar doelen te bereiken. Volgens hen kan geen enkele oorlog gerechtvaardigd worden. In zijn radicale vorm verwerpt het pacifisme ook het gebruik van geweld om je te verdedigen tegen geweld. Geweld is volstrekt onaanvaardbaar. Het staat alleen geweldloze verdediging toe.

Een voorbeeld van geweldloos verzet was de strijd voor de onafhankelijkheid van India onder leiding van **Mahatma Gandhi (1869-1948)**. Hij verdedigde de houding van ahimsa (**niet kwetsen**), wat betekent "het vermijden van schade aan enig levend wezen in gedachte, woord of daad". Miljoenen volgelingen verzetten zich tegen de Britten door geen wetten te volgen die zij als onrechtvaardig beschouwden. Hun geweldloze manier van strijden voor gerechtigheid heeft **over de hele wereld bewegingen voor burgerrechten en vrijheden geïnspireerd**. Gandhi pleitte echter niet voor absoluut pacifisme in de zin dat het gebruik van geweld nooit gerechtvaardigd is. Hij verdedigde het standpunt dat als de familie van een persoon werd bedreigd door gewapende overvallers, het beter was zich met fysiek geweld te verzetten dan een lafaard te zijn.

Afbeelding 4.4
Mahatma Gandhi
(1869-1948)
Bron: [Wikimedia Commons](#)

Wat vind je van het pacifisme? Is het gebruik van geweld altijd verkeerd? Zelfs in geval van zelfverdediging? Hoe moeten mensen strijden tegen onrechtvaardigheid en geweld? Moet een land passief blijven wanneer het (ten onrechte) wordt aangevallen?

4.3.4 OUDE MYTHE VAN ANTIGONE

Het tot stand brengen van vrede en verzoening na een oorlog is een langdurig proces. Elke oorlog kent vele slachtoffers: gesneuvelden, gewonden, ontheemden, nabestaanden en anderen. Het is van groot belang dat alle slachtoffers worden gerespecteerd om de mogelijkheid van duurzame vrede te waarborgen.

In de video werd de oude Griekse mythe van de heldin Antigone aangehaald. Antigone is bekend **om haar moed om de stem van haar geweten te volgen** en haar broer te begraven, ondanks een verbod van de koning. **Respect voor alle doden is een fundamenteel element van een beschaving.** Ieder mens, ongeacht zijn leven, heeft het recht om begraven te worden.

Na de dood van koning Oedipus, heerser van Thebe, strijden zijn zonen Polyneices en Eteocles om de troon, waarbij ze elkaar in de strijd doden. Hun oom Creon neemt hierna de macht over. Na een grootse begrafenisdienst voor Eteocles, verbiedt hij dat Polyneices' lichaam ook maar verplaatst wordt. Hij veroordeelt hem dus om onbegraven te blijven en verklaart hem tot een verrader. Antigone, is echter bewogen door liefde voor haar broer en overtuigd van de onrechtvaardigheid van het

bevel en begraaft Polyneices in het geheim. Zij is ervan overtuigd dat ieder mens het verdient begraven te worden. Hierom beval Creon dat ze ter dood gebracht moest worden. Maar nog voordat het bevel kon worden uitgevoerd, pleegde ze zelfmoord. Haar minnaar Haemon, een zoon van Creon, pleegde daarna ook zelfmoord, waarna ook de vrouw van de koning, Eurydice, hem in de dood volgt. Op het einde staat Creon er helemaal alleen voor en is hij gebroken, in het besef dat hij de basisregels van de beschaving heeft geschonden

Afbeelding 4.5
Antigone voor de dode
Polyneices door Nikiforos
Lytras, 1865
Bron: Collectie van de
Atheense Galerij via
Wikimedia Commons

In de Europese cultuur is Antigone een symbool geworden van respect voor de fundamentele waarden van de beschaving, met name uitgedrukt in haar woorden: "Ik ben geboren om liefde te delen, niet haat."

In de loop van de geschiedenis zijn er vele andere ideeën over oorlog en vrede gevormd. Lees de onderstaande ideeën en kies het idee dat jou het meest aanspreekt of schrijf zelf een zin op.

- o "In vredestijd begraven zonen hun vaders. In de oorlog begraven vaders hun zonen." (Herodotus, 484-425 BC)
- o "Ik weiger aan te nemen dat de mensheid zo tragisch gebonden is aan de sterreloze middernacht van racisme en oorlog dat het stralende ochtendgloren van vrede en broederschap nooit een realiteit kan worden.... Ik geloof dat ongewapende waarheid en onvoorwaardelijke liefde het laatste woord zal hebben." (Martin Luther King, Jr., 1929-1968)
- o "Oog om oog eindigt alleen maar met dat de hele wereld blind wordt." (Mahatma Gandhi, 1869-1948)
- o "Denk nooit dat oorlog, hoe noodzakelijk of gerechtvaardigd ook, geen misdaad is." (Ernest Hemingway, 1899-1961)

4.4 WERELDWIJDE GERECHTIGHEID EN VREDE

Vrede is niet alleen het leven zonder oorlog, maar staat ook voor een manier van leven die iedereen in de samenleving in staat stelt **een menswaardig bestaan** te leiden en zijn potentieel te ontwikkelen. De onrechtvaardige verdeling van goederen en hulpbronnen, de uitbuitingsmentaliteit en het gebrek aan respect voor de waardigheid van de mens **zijn voortdurende bronnen** van conflicten en spanningen.

Wat zijn volgens jou de belangrijkste stappen die we moeten zetten om te voorkomen dat onze conflicten in oorlogen ontaarden? Hoe kunnen we zorgen voor een meer rechtvaardige verdeling van goederen in de wereld? Wie is verantwoordelijk voor het aanpakken van de onrechtvaardige situaties in de wereld van vandaag?

4.4.1 NAAR EEN MONDIALE ETHIEK

Wij horen vaak dat godsdiensten de voornaamste schuldigen zijn van oorlogen en geweld omdat ze het gebruik van wapens zouden aanmoedigen om hun doelen te bereiken. Bijna alle godsdiensten worden ervan beschuldigd geweld te rechtvaardigen wanneer het erom gaat hun eigen belangen te beschermen. Grondige historische studies tonen echter aan dat **godsdiensten zelf niet de belangrijkste bron van oorlogen waren**, maar dat politici en militaire leiders misbruik maakten van religieuze sentimenten om militaire actie te bevorderen. Vandaag de dag zijn leiders van verschillende religies verenigd in een streven naar **wereldvrede**. Er worden ook pogingen ondernomen om **een mondiale ethiek** tot stand te brengen. Die moet als basis dienen voor het vreedzaam samenleven van verschillende naties, religies en culturen.

De initiatiefnemer van de beweging voor een mondiale ethiek, **Hans Küng**, probeert de fundamentele en verbindende **elementen** van alle religies en niet-religieuze mensen te vinden. Het *Global Ethic Project* probeert geen nieuwe ethische waarden of normen te creëren, maar vestigt de aandacht op waarden die alle mensen, ongeacht godsdienst, levensbeschouwing of nationaliteit, reeds in hun tradities delen.

Een van de gemeenschappelijke elementen in alle religies en culturen is **de gulden regel**:

- Confucius (551-479 v.Chr.), Chinees filosoof: "Wat je zelf niet wilt, doe dat ook de ander niet."
- Rabbi Hillel (110-10 v.Chr.), Joods religieus leider: "Wat jij verafschuwt, doe dat ook je naaste niet."
- Jezus Christus: "Behandel anderen zoals je wilt dat ze jou behandelen. Daar gaat het om in de wet en de profeten." (Mt 7:12)
- Profeet Mohammed: "Niemand van jullie is gelovig, zolang hij niet voor zijn broeder wenst, wat hij voor zichzelf wenst."
- Immanuel Kant (1724-1804), Duits filosoof: "Handel alleen volgens die stelregel van handelen waarvan je zou willen dat die algemene wet is."

Afbeelding 4.6
Juergen Faelchle, Samen
sterk
Bron: © Jürgen Fälchle
Adobe Stock

4.4.2 WERELDWIJDE GERECHTIGHEID EN VREDE

In 2015 hebben de VN-leden **17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen** aangenomen als blauwdruk voor een betere en meer duurzame toekomst voor iedereen. Ze pakken de wereldwijde uitdagingen waarmee we worden geconfronteerd aan, waaronder armoede, ongelijkheid, klimaatverandering, milieuvervuiling, vrede en rechtvaardigheid.

Een van de doelstellingen is ook vrede, rechtvaardigheid en sterke instellingen. Duurzame ontwikkeling is alleen mogelijk binnen gemeenschappen die leven op basis van rechtvaardige verhoudingen en wederzijds respect, die de basis vormen van vreedzaam samenleven. Dit vereist ook efficiënte en betrouwbare instellingen op lokaal, nationaal en transnationaal niveau.

Afbeelding 4.7
Duurzame
ontwikkelingsdoelen
die in 2015 door de VN
zijn aangenomen en in
2030 op mondiaal niveau
moeten zijn bereikt
Bron: © rijksoverheid.nl

Het bevorderen van vrede en gerechtigheid **begint bij ieder individu**. We moeten weten hoe we conflicten vreedzaam kunnen oplossen. Daarnaast moeten we weten dat we als mensen op zoek zijn naar rechtvaardige en duurzame oplossingen. Conflicten ontstaan omdat verschillende partijen hetzelfde willen hebben, zoals economische middelen, geld, macht, erkenning, of sociale status. Wij zien anderen als obstakels voor de verwezenlijking van onze verlangens. **Als we op een geweldloze en constructieve manier met conflicten omgaan, worden we creatiever en menselijker.** Conflicten kunnen ook een gelegenheid zijn om de standpunten van verschillende partijen te verduidelijken en de samenwerking tussen verschillende actoren te verdiepen. De Nederlandse filosoof Bart Brandsma definieert vrede als volgt: “Vrede is een lange rij conflicten waar we goed mee zijn omgegaan”. We zullen conflicten nooit helemaal kunnen vermijden, maar we moeten wel weten hoe we er op een vreedzame en beschaafde manier mee om kunnen gaan.

Denk even na over de onderstaande vragen en schrijf korte antwoorden op in het vakje.

- Wat kun ik persoonlijk en samen met mijn vrienden doen om gerechtigheid te versterken en een cultuur van vrede te ontwikkelen?
- Wat zijn momenteel de grootste uitdagingen bij het bevorderen van vrede op lokaal, nationaal en mondiaal niveau?

4.3 EXTRA MATERIAAL: ARTISTIEKE PRESENTATIE VAN OORLOG

In de loop van de geschiedenis zijn er voor de overwinnaars van oorlogen vele triomfbogen en monumenten opgericht, ze werden afgebeeld op prachtige schilderijen, er werden hymnen voor hen geschreven en geweldige muziekwerken gecomponeerd. Kunst wordt vaak gebruikt voor propagandadoeleinden. Kunstenaars hebben echter ook de macht om mensen te herinneren aan de gruwelijkheid van oorlog en geweld.

De twee foto's hieronder komen uit dezelfde periode van de geschiedenis en tonen beide perspectieven - de kant van de militaire leiders en de kant van onschuldige slachtoffers.

Figure 4.8
Baron von Steuben, 1818,
Napoleon keert terug van
Elba
Source: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Retour_de_Napoleon_d%27Isle_d%27Elbe_by_Charles_de_Steuben.jpg

Afbeelding 4.9
Francisco de Goya 1814,
De Derde Mei
Bron: Wikimedia
Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:El_Tres_de_Mayo_by_Francisco_de_Goya_from_Prado_in_Google_Earth.jpg

Vergelijk de twee foto's en beantwoord de volgende vragen:

Wat zie je op de foto's?

- a. Wie is de persoon die in het middelpunt staat? Wie zijn de andere personen? Wat is de relatie tussen hen?
- b. Welke rol spelen licht en kleur in beide schilderijen? Wat voor sfeer creëren licht en kleur?
- c. Waar spelen de scènes zich af?

Welk gevoel roept het kijken naar de schilderijen bij jou op? Welke emoties hebben je overweldigd?

Wat is de belangrijkste boodschap van de prenten? Wat is het verschil tussen de prenten?

Schrijf de titels op die je aan de schilderijen zou geven.

4.4 TRANSCRIPT VAN DE VIDEO

1. OP DE SPEELPLAATS VAN DE SCHOOL

Leerlingen zijn aan het voetballen op het schoolplein. Tijdens het spel valt David op de grond en beweert dat Ahmed een overtreding heeft begaan.

David beweert: "Hey, Je hebt me laten struikelen!"

Ahmed steekt zijn handen op en maakt bezwaar: "Nee dat is niet waar. Ik heb je niet eens aangeraakt."

Sarah: "Wel hoor, je deed het expres."

Ahmed: "Echt niet."

Leraar: "Oké, oké, Ik zie dat er een paar van jullie zich een slachtoffer voelen. Ah, dat is eigenlijk wel handig.

We moeten vertrekken richting het monument voor alle slachtoffers, ik bedoel alle oorlogsslachtoffers."

David: "Maar, meneer Willems..."

Leraar: "Geen gemaar, je kunt er meer over vertellen in de bus."

De twee verschillende visies verdelen de rest van de spelers. Sommige kinderen scharen zich aan de kant van Ahmed, die protesteert dat er geen sprake was van een overtreding, terwijl anderen aan de kant van David staan, die de overtreding eist. Beide partijen proberen elkaar met geschreeuw te overhalen. De leraar komt in de verhitte discussie tussen en roept de leerlingen op om naar de bushalte te gaan. De leerlingen zijn op weg naar het herdenkingsmonument voor oorlogsslachtoffers. Op weg naar de bushalte ruziën ze nog steeds of er een overtreding was of niet, en over wie er gelijk heeft.

2. OP DE BANKEN - WACHTEND OP DE BUS

Terwijl ze op de bus wachten, zitten de jongeren op bankjes.

De leraar vraagt: "Oké, wat is er gebeurd?"

David: "Ik scoorde bijna een doelpunt, maar Ahmed liet me struikelen!"

Ahmed antwoordt: "Ach man, je weet wel beter. Je liet jezelf op de grond vallen. Er was helemaal geen overtreding!"

Ook hier kiest een deel van de leden van de klas de kant van David, en steunen de anderen Ahmed.

Van achter uit de groep zegt Sarah hardop: "Ik zag Ahmed David opzettelijk een duw geven. Ahmed speelt altijd ruw."

Sarah mompelt met een lage stem: "... zo typisch voor moslims..."

Ahmed: "Wat, wat voor iets racistisch zeg jij nou."

De leraar kalmeert de situatie: "Rustig, rustig aan nu iedereen, niet zo haastig. Hou je hoofd koel en laten we deze kwestie even voor wat het is. Of een beter idee, we kunnen dit geschil gebruiken als inleiding voor het uitstapje van vandaag naar het monument voor oorlogsslachtoffers."

Hij vervolgt met de vraag: "Waarom zijn er spanningen en conflicten tussen mensen?"

Ahmed zegt verontwaardigd: "Omdat sommige mensen oneerlijk zijn, ze bedriegen, en niet tegen een nederlaag kunnen..."

Lindsay probeert de gemoederen te bedaren: "Weten jullie, soms zijn mensen gewoon verschillend en kunnen we niet met elkaar opschieten. Iedereen wil gelijk hebben - net als David en Ahmed bij het voetbal vandaag."

3. GESPREK IN DE BUS

De leerlingen stappen in de bus en de leraar zet het gesprek voort.

De leraar vervolgt: "Laten we eens breder kijken naar wie of wat volgens jou de schuld draagt van de conflicten en oorlogen in de wereld?"

Sarah zegt zelfverzekerd: "Ik denk dat meeste oorlogen de schuld zijn van religies. Godsdiensten hebben oorlogen altijd aangemoedigd. Ze gebruikten wapens om hun macht uit te breiden. Kijk maar naar wat moslimterroristen vandaag de dag doen vanwege hun geloof in Allah."

Ahmed is nog steeds van streek, want hij weet zeker dat hij geen fout heeft begaan tegenover David, en nu veroordelen deze mensen alle moslims voor alle oorlogen in de wereld, dus reageert hij ook emotioneel: "Oh, hebben moslims nu overal schuld aan? Hoe zit het dan met de kruistochten? Toen hebben christenen heel veel mensen vermoord in naam van de christelijke God!"

Ter verdediging van Ahmed zegt Lindsay: "Dat is waar, Ahmed, maar dat is niet wat ik bedoelde."

Gisteren zag ik op het internet een nieuwsbericht dat hindoes moslimhuizen in India in brand hadden gestoken. Een tijdje geleden was er ook sprake van boeddhistisch geweld tegenover de moslimminderheid in Myanmar. Moslims zijn in die landen dus het slachtoffer van geweld."

David, die weer wat gekalmeerd is, deelt zelfzeker zijn gedachten over dit onderwerp: "Uit de geschiedenis blijkt dat religies de oorzaak zijn van de meeste oorlogen tot nu toe. Christenen, moslims, hindoes, boeddhisten - ze zijn allemaal gewelddadig. Daarom zou het beste zijn dat iedereen atheïst wordt!"

Leraar: "Uhm, David..."

David: "Denk je niet dat het dwaas is om over verschillende goden te discussiëren terwijl er geen enkel bewijs is dat ze bestaan?! Kom nou, we leven in de 21e eeuw, en met alle technologische vooruitgang zouden we moeten ophouden te geloven in dingen die niet wetenschappelijk bewezen zijn. Degenen die vandaag de dag in goden en bovennatuurlijke krachten geloven, ja die zijn echt dom!"

De leraar reageert op David: "Vind je niet dat jouw idee respectloos kan zijn tegenover mensen met een andere geloofsovertuiging? Net zoals jij het recht hebt om jouw mening en overtuigingen te hebben, hebben je andere klasgenoten het recht om te geloven volgens hun traditie, wereldbeeld of persoonlijk geloof. Ben je het daar niet mee eens? ... Trouwens, ik geloof niet dat geloof in God op zichzelf leidt tot gewelddadige daden. Onze overtuigingen kunnen echter wel gemanipuleerd worden door iemand die geweld probeert te gebruiken om zijn doel te bereiken."

4. BEZOEK AAN HET MONUMENT VOOR OORLOGSSLACHTOFFERS

De leerlingen stappen uit de bus en lopen naar de heuvel waar het monument staat. Op het monument lezen we de inscriptie: "Ik ben geboren om liefde te delen, niet haat." (Antigone). Daaronder: "Opgedragen aan de slachtoffers van alle oorlogen." De leraar verbreekt de stilte: "Nu, dit monument is gemaakt om allen die in oorlog zijn omgekomen en allen die door de oorlog hebben geleden in herinnering te houden. Het is een gedenkplaats en een levende herinnering voor ons dat we nooit meer oorlog moeten voeren. Wie leest de inscriptie hardop voor?"

Lindsay leest: "Ik ben geboren om liefde te delen, niet haat"

De leraar vraagt: "Wie zei deze woorden?"

Ahmed antwoordde eerst: "Antigone."

De leraar antwoordt: "Ah, we hebben het in de klas al over Antigone gehad, nietwaar? Waarom denk je dat deze zin op dit monument staat?"

Lindsay zegt: "Omdat ze, ondanks het verbod van de koning, haar broer begroef die in de oorlog was gesneuveld."

David voegt eraan toe: "In de oorlog vochten haar broers Eteocles en Polynices met elkaar en ze doodden elkaar uiteindelijk. Koning Creon begraaft Eteocles als een held en verklaart Polynices tot een verrader van de staat. De koning vaardigt een bevel uit waarin hij degene die Polynices zou begraven ter dood veroordeelt."

Sarah vervolgt: "Ondanks het verbod begraaft Antigone moedig haar dode broer en de koning veroordeelt haar ter dood. Antigone berooft zichzelf van het leven in de gevangenis. Haar verloofde Haemon, die de zoon van de koning is, doet daarna hetzelfde. En uiteindelijk berooft ook de vrouw van de koning, Eurydice, zichzelf van het leven."

De leraar somt op: "Je ziet hoe het besluit om Antigone ter dood te veroordelen tot meer doden heeft geleid! Geweld veroorzaakt altijd nieuw geweld. Zoals jullie uit eigen ervaringen weten, lost een gewelddadige daad het probleem niet op, maar maakt integendeel de zaak erger."

De leerlingen denken nu na over de woorden van de leraar, sommigen knikken instemmend. David, daarentegen, houdt zich stil.

De leraar gaat verder: "Antigone verzette zich tegen haat en beloofde haar hele leven om zich te verzetten tegen de onrechtvaardige wetten van de koning. Als we vrede willen, moeten we streven naar rechtvaardigheid. Maar we moeten er ook voor waken dat er geen haat jegens anderen in ons gaat groeien, maar dat we onze conflicten snel en vreedzaam oplossen. Laten we niet vergeten: "Ik ben geboren om liefde te delen, niet haat."

De studenten lopen naar de bus.

5. BIJ HET VERLATEN VAN HET MONUMENT:

David komt op Ahmed af en houdt hem tegen.

David: "Het spijt me. Je had gelijk. Er was geen overtreding, ik wilde heel graag een doelpunt maken, en ik kon er niet door."

David biedt Ahmed zijn hand. De klas kijkt aandachtig toe om te zien wat er nu gaat gebeuren.

Ahmed schudt zijn hand en zegt: "Geen zorgen, maat, ik ben blij dat we dit achter ons kunnen laten." Er is stille opluchting bij iedereen in de groep. Iedereen is blij dat Ahmed en David zich verzoend hebben.

4.5 WOORDENLIJST

Conflict een ernstige en blijvende tegenstelling in termen van waarden, overtuigingen, belangen en attitudes tussen individuen of tussen sociale groepen.

Democratie een regeringsvorm waarbij het volk de bevoegdheid heeft zijn regerende wetgevende macht te kiezen.

Duurzame ontwikkeling ontwikkeling die voorziet in huidige behoeften zonder het vermogen van toekomstige generaties om in hun eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen. Om tot duurzame ontwikkeling te komen, is het van cruciaal belang dat drie kernelementen op elkaar worden afgestemd: economische groei, sociale integratie en milieubescherming. Deze elementen zijn onderling met elkaar verbonden en zijn elk van cruciaal belang voor het welzijn van individuen en samenlevingen.

De Gulden Regel een beginsel dat duizenden jaren lang in vele religieuze en ethische tradities van de mensheid is terug te vinden en is blijven voortbestaan. Het vereist: "Hoe jij wilt behandeld worden, behandel anderen ook zo."

Etnische zuivering de systematische, gedwongen verwijdering van etnische, raciale en/of religieuze groepen uit een bepaald gebied door een machtigere etnische groep, vaak met de bedoeling het gebied etnisch homogeen te maken.

Genocide het opzettelijk doden van een grote groep mensen, vooral die van een bepaalde natie of etnische groep.

Mensenrechten fundamentele rechten waarop een persoon inherent recht heeft, gewoon omdat hij of zij een mens is, en die inherent zijn aan alle mensen, ongeacht hun leeftijd, verblijfplaats, taal, godsdienst, etnische afkomst of enige andere status. De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) is in 1948 door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen.

Mondiale rechtvaardigheid een beginsel dat een rechtvaardige verdeling van voordelen en lasten over de wereld vereist.

Oorlog een hevig gewapend conflict tussen staten, regeringen, samenlevingen of paramilitaire groepen. Het wordt over het algemeen gekenmerkt door extreem geweld, agressie, vernietiging en sterfte, waarbij gebruik wordt gemaakt van reguliere of irreguliere strijdkrachten.

De Verenigde Naties (VN) een intergouvernementele organisatie die tot doel heeft de internationale vrede en veiligheid te handhaven, vriendschappelijke betrekkingen tussen naties te ontwikkelen, internationale samenwerking tot stand te brengen en een centrum te zijn voor het harmoniseren van de bewegingen van naties. Zij is opgericht in 1945 en telt 193 lidstaten.

4.8 REFERENCES

Brandsma, Bart. 2017. *Polarisation: Understanding the Dynamics of Us versus Them*. Schoonrewoerd: BB in Media.

Classical Literature. 2020. Antigone. https://www.ancient-literature.com/greece_sophocles_antigone.html (Geraadpleegd op: 20 juli 2020).

Global Ethic Foundation. 2020. <https://www.global-ethic.org/> (Geraadpleegd op: 13 september 2020).

Higgins, Malcolm. 2017. Napoleon's Return From Exile, Rallying an Army With His Words Alone. juni 21. <https://www.warhistoryonline.com/napoleon/100-days-napoleon-returns-exile-rallying-army-words-alone-m.html> (Geraadpleegd op: 20 september 2020).

Jakson, Arn. 2019. How Goya's "Third of May" Forever Changed the Way We Look at War. May 02. <https://www.artsy.net/series/stories-10-art-historys-iconic-works/artsy-editorial-goyas-third-may-forever-changed-way-war> (Geraadpleegd op: 8 september 2020).

Jenkins, Joe. 2002. *Contemporary Moral Issues*. 4th Ed. Oxford: Heinemann.

Leitenbreg, Milton. 2006. "Death in Wars and Conflicts in the 20th Century". https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20060800_cdsp_occ_leitenberg.pdf (Geraadpleegd op: september 05, 2020).

VN. 2009. International Decade for a Culture of Peace and Non-Violence for the Children of the World, 2001-2010. <https://digitallibrary.un.org/record/642984> (Geraadpleegd op: 8 september 2020).

VN. 2015. Sustainable Development Goals. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/> (Geraadpleegd op: 13 september 2020).

VN. 2020. Culture of peace. <https://www.un.org/en/ga/62/plenary/peaceculture/bkg.shtml> (Geraadpleegd op: 8 september 2020).

UNESCO. 2017. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444/PDF/247444eng.pdf.multi> (Geraadpleegd op: september 13, 2020).

Wikipedia. <http://en.wikipedia.org> (Geraadpleegd op: 10 september 2020).

University of Ljubljana

Vojko Strahovnik (Slovenj Gradec, 1978) is universitair hoofddocent filosofie aan de Faculteit Letteren van de Universiteit van Ljubljana en senior onderzoeker aan de Faculteit Theologie van de Universiteit van Ljubljana, Slovenië. Zijn onderzoek richt zich op moraaltheorie, praktische ethiek en epistemologie. De impact van zijn werk varieert van nieuwe en belangrijke theoretische inzichten in de aard van normativiteit (de rol van morele principes in de vorming van morele oordelen, het gezag van het normatieve domein en epistemische deugdzzaamheid) tot overwegingen met betrekking tot praktische dimensies van ons leven (bijv. de rol van schuld en morele schaamte in verzoeningsprocessen, het belang van intellectuele en ethische deugden in dialoog en onderwijs, mondiale rechtvaardigheid, dierenethiek).

Roman Globokar (Novo mesto, 1971) bekleedt de leerstoel van het Departement Moraaltheologie aan de Faculteit Theologie van de Universiteit van Ljubljana. Eerder was hij godsdienstleraar op een middelbare school en twaalf jaar lang was hij de directeur van de grootste katholieke school in Slovenië. Hij is lid van de Nationale Commissie voor Medische Ethiek en van de Nationale Raad van Deskundigen voor Algemeen Onderwijs. Ook doceert hij theologische ethiek, bio-ethiek en sociale ethiek. Daarnaast is hij verantwoordelijk voor de internationale uitwisseling aan zijn faculteit. Tenslotte is hij medeauteur van leerboeken voor godsdienstonderwijs op Sloveense katholieke scholen en heeft hij een monografie geschreven over onderwijsuitdagingen in het digitale tijdperk.

Mateja Centa (Ljubljana, 1983) is onderzoeker aan de Faculteit Theologie van de Universiteit van Ljubljana, waar ze zich vooral bezighoudt met filosofie en theorieën over emoties, Gestaltpedagogiek, ervaringsleren en holistisch leren. In 2021 startte ze een tweearig postdoctoraal onderzoeksproject, getiteld *Outlining an Extended Cognitive Theory of Emotions in the Context of a Theology of Emotions: Bodily Sensations, Cognition, and Morality*. Ze werkt ook mee aan internationale projecten op het gebied van ethiek, wetenschappelijke integriteit, onderwijs, en de preventie van radicalisering van jongeren.

Matej Purger (Ljubljana, Slovenia, 1983) is onderzoeker aan de Faculteit Theologie van de Universiteit van Ljubljana. Hij is katholiek theoloog met bijzondere belangstelling voor psychologie en toegepaste ethiek. Zijn professionele loopbaan heeft hem geleid van de theoretische studie van ethiek naar het werk in inhoudelijke beoordeling en kennisoverdracht aan jonge ondernemers in een business accelerator. Wanneer hij kennis maakt met een theoretische benadering, kijkt hij altijd naar manieren om die te implementeren; wanneer hij praktijken observeert, bestudeert hij de theorieën erachter.

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

9 789464 449105 >